

RECENSIES, REPLIEKEN EN DUPLIEKEN

In deze rubriek worden zowel methodologieboeken besproken als onderzoeksrapportages, bij voorkeur van Nederlandstalige auteurs. Auteurs krijgen de gelegenheid om op een recensie te reageren. Op de website www.kwalon.nl worden regelmatig boeken ter recensie aangeboden. Wie een boek wil bespreken (al dan niet uit dat aanbod), kan zich richten tot Reinoud Bosch: reinoudbosch@hotmail.com.

What's in a name: sociale constructie doorgelicht

Sofie De Bus*

Kenneth J. Gergen, *An invitation to social construction (3rd ed.)*, Los Angeles: SAGE Publications, 2015, 255 pp., ISBN 978-1446-296-486, \$ 50 (pbk).

In het werk *An Invitation to Social Construction* staat het zeer relevante vraagstuk rond sociale constructie centraal. De auteur, Kenneth J. Gergen, is een Amerikaans psycholoog die werkzaam is als professor aan het Swarthmore College. Het gaat om de derde editie, waarvan de eerste dateert van 1999 en de tweede van 2009. De vele veranderingen binnen dit domein noodzaakten een herziening, die in 2015 werd gepubliceerd. Met het werk beoogt de auteur de lezer te introduceren in het thema van sociale constructie en de debatten die hieromtrent bestaan. Belangrijk is dat hij opmerkt dat het werk niet fungeert als *'the last word, but as a beginning'* (2015, p. xi). Na een volledige lezing van het boek zou iedereen over een afdoende basis moeten beschikken om de discussie hierover aan te gaan. In het voorwoord erkent de auteur ook de impact van zijn eigen persoon en ervaringen op de wijze waarop het boek vorm kreeg en werd geschreven. Vanuit een sociaal constructivistisch perspectief is een dergelijke bedenking uitermate relevant omdat zij aanzet tot reflectie over (de impact van) de eigen persoon in het onderzoek, iets wat vaak onderbelicht blijft in velerlei methodologische handboeken. Aldus gaat het om een kruispuntdenken dat inhoudt dat een individu wordt gevormd door een interactie tussen verschillende elementen die de sociale positie in de samenleving bepalen (Hankivsky, 2014). Individuen geven op die manier niet alleen zichzelf vorm als persoon, maar ook anderen; zo construeren zij de sociale wereld (Ken, 2007). Dit maakt dat de professionele en persoonlijke achtergrond, ervaringen en overtuigingen al dan niet bewust interfereren in de wijze waarop iemand onderzoek verricht, artikelen en monografieën schrijft. Daarom speelt 'het mens- en maatschappijbeeld en de ideologie' van de individuele wetenschapper een niet te miskennen rol en kan dit het verrichte onderzoek of de uitgewerkte argumentatie eveneens 'sociaal construeren' (Verrycken, 2009, p. 137-138).

* Sofie De Bus is criminologe en werkt als assistente bij de afdeling Criminologie van de Vrije Universiteit Brussel. E-mail: sdebus@vub.ac.be.

Het werk is ingedeeld in negen hoofdstukken, die min of meer hetzelfde stramien kennen. Elk hoofdstuk start met een inhoudsopgave die de te bespreken onderdelen weergeeft. Dit maakt een gerichte lectuur mogelijk en geeft onmiddellijk inzicht in de inhoud van het desbetreffende hoofdstuk. Het inleiden van elk hoofdstuk gebeurt met een persoonlijke anekdote die de meer theoretische materie introduceert. Bovendien vangt vrijwel elk deelhoofdstuk aan met een citaat van een andere auteur of wetenschapper gerelateerd aan de inzichten en discussies die volgen. De auteur illustreert en verduidelijkt de standpunten en inzichten ook aan de hand van figuren, foto's, tabellen en bijkomende grijze tekstkaders. De negen hoofdstukken die het werk beslaan, kenmerken zich door een logische opbouw.

Het eerste hoofdstuk kan worden opgevat als een algemene introductie in het domein van de sociale constructie. Hierin reflecteert de auteur over hoe sociale constructie aanwezig is in het gebruik van woorden, bepaalde algemeen aanvaarde sociale conventies en daarmee de werkelijkheid construeert. Daarnaast krijgt de lezer inzicht in de opkomst hiervan en de theoretische denkkaders die daar de basis van vormen. De voornaamste vaststelling is dat 'sociale constructie' ontstond uit het ter discussie stellen van de neutraliteit van gevestigde ideologieën en wetenschappelijke fundamenten. Dit perspectief plaatst immers vraagtekens bij het bestaan van dé 'wetenschappelijke' waarheid en laat ruimte voor interpretatie en gedachtewisseling. In het tweede hoofdstuk kijkt de auteur naar de wijze waarop deze constructies interfereren in intermenselijke verhoudingen en het dagelijks leven. Zo bestaan er diverse gedeelde assumpties, taalconventies en interactievormen die individuen toelaten met elkaar te interageren. De auteur wijst terecht op de stabiliteit in deze constructies en de moeilijkheid om deze te wijzigen. Hij illustreert dit met het algemeen aanvaarde onderscheid tussen mannen en vrouwen en de moeilijke positionering en erkenning van individuen die tussen of in beide categorieën staan. Het derde hoofdstuk betreft het wetenschappelijke onderzoek op het centrale vraagstuk en gaat in op de impact van constructivistische ideeën op het domein van de menswetenschappen. Voor beginnende kwalitatieve onderzoekers vormt dit hoofdstuk naar mijn mening uitermate relevant leesmateriaal. Het benadert de alom gekende en traditionele wetenschappelijke en methodologische inzichten vanuit dit perspectief en bevat afdoende argumentaties. Zoals de auteur opmerkt, toont ook zijn eigen onderzoekservaring aan dat kwalitatieve onderzoeksresultaten en de keuze voor een constructivistisch perspectief niet altijd op waarde worden geschat in publicaties. Het werken met deze methoden, en derhalve met een kleiner aantal respondenten of databronnen, leidt klaarblijkelijk tot sneller betwijfelen van de kwaliteit van de onderzoeksresultaten. De afwezigheid van harde kwantitatieve gegevens en het gebrek aan generalisatie lijken dit te versterken. Maar kwalitatief onderzoek vergt nu eenmaal een ruimere blik en vereist een overstijgen van de loutere cijfermatige gegevens. Het komt erop aan het onderzoek te verdiepen en het verhaal achter de cijfers en de feiten te construeren. In dit proces speelt ook de (sociale) constructie van het eigen ik als individu een niet te miskennen rol, wat aan bod komt in het vierde hoofdstuk. De auteur wijst hier op de interessante discussie rond *nature* versus *nurture*. En daarbij is eveneens het eerder aangehaalde kruispuntdenken relevant.

In de laatste vier hoofdstukken wordt het meer wetenschappelijk-theoretische verlaten en ligt het accent op de daadwerkelijke praktijk. In het vijfde hoofdstuk staat de dialoog tussen individuen centraal. Individuen zijn immers vertrouwd met verschillende interactievormen en de betekenissen die deze meedragen, waaruit ze bepaalde zaken afleiden. Dit impliceert eveneens een sociale constructie. Maar ook op het vlak van onderwijs en educatie kan dit een meerwaarde hebben. Het perspectief laat immers toe de meer klassieke onderwijspraktijken ter discussie te stellen en na te denken over alternatieve benaderingswijzen. De twee voorlaatste hoofdstukken passen de inzichten toe op meer concrete casussen. Enerzijds de meerwaarde ervan voor therapie en gezondheidszorg en anderzijds hoe deze inzichten het welzijn van individuen binnen organisaties beïnvloeden. Het negende en laatste hoofdstuk is gewijd aan de bedenkingen die rond het begrip sociale constructie bestaan. De auteur formuleert daarom zeven terugkerende punten van kritiek waarop hij vanuit het sociale-constructie-perspectief een antwoord probeert te formuleren. Het beeld naar de lezer toe is dus allerminst eenzijdig. Dit komt doordat hij naast argumenten voor, ook argumenten tegen behandelt.

Het werk kan worden opgevat als een degelijke en zeer gedetailleerde inleiding in sociale constructie. Na het doorlezen ervan wordt duidelijk dat sociale constructie alomtegenwoordig is en niet beperkt blijft tot het wetenschappelijke. Het gebruik van alledaagse en herkenbare voorbeelden illustreert dit. Ondanks de aandacht voor de diverse facetten van dit thema komt wel een veelheid aan perspectieven aan bod. Een beginnend onderzoeker zou zich hierin kunnen verliezen en de indruk kunnen krijgen dat per definitie alles vatbaar is voor kritiek, ook de fundamenten van het eigen onderzoek. Daarnaast had het gebruik van genummerde tussentitels, en dus een overzichtelijke lijst met meerdere niveaus, het lezen van het werk nog vlotter kunnen maken. Zo was de link tussen bepaalde hoofdstukken en deelhoofdstukken evenals tussen deelhoofdstukken onderling niet altijd even duidelijk. Maar globaal kenmerkt het werk zich door de nodige kwaliteiten. Naar mijn mening slaagt de auteur in zijn opzet om de lezer in te wijden in sociale constructie. Hij benadrukt afdoende dat dit perspectief kritisch probeert te kijken naar wat fungeert als 'de waarheid' zonder dat dit leidt tot nihilisme. Met dit werk reikt hij de lezers handvatten aan die hen in staat stellen het debat aan te gaan en een kritische discussie te voeren. De combinatie van het wetenschappelijke met het maatschappelijke en persoonlijke door het hele werk heen maakt het zeer toegankelijk en vlot leesbaar. Kortom, het boek is een uitgebreide inleiding in sociale constructie, niet alleen voor beginnende en gevorderde onderzoekers, maar ook voor studenten.

Literatuur

- Hankivsky, O. (2014). *Intersectionality 101*. The Institute for Intersectionality Research & Policy: SFU.
- Ken, Y. (2007). Race-class-gender theory: An image(ry) problem. *Gender Issues*, 24, 1-20.
- Verrycken, M. (2009). Is Vrouwe Justitia meer vrouw dan ooit? Een persoonlijke reflectie omtrent de impact van de feminisering van juridische beroepen op de jurisdictie en het gerechtelijk apparaat. In E. Schandevyl, S. Bollen & M. De Metsenaere (Red.), *In haar recht? Vrouwe Justitia feministisch bekeken* (pp. 131-142). Brussel: VUBPress.